

מבוא

את המשנה גיבש רבי יהודה הנשיא בארץ ישראל לפני כאלף ושמונה מאות שנה. בששת סדריה ובשישים ושלוש המסכתות שלה ישנן מסורות בשם חכמי ישראל למן סוף תקופת בית שני ועד סוף המאה השנייה לספירה. המשנה היא "עמוד הברזל" (ויקרא רבה כא) של התורה שבעל פה, והתלמוד הוא במידה רבה פרשנות ופיתוח שלה.

גופה של המשנה הוא ההלכה, אולם בספר זה אנסה להתחקות על נשמתה החבויה. ברצוני לחשוף כמה מהרעיונות העומדים ביסוד ההלכות במשנה, ובמידת האפשר לעמוד על המשמעויות הקיומיות שלהם. ההתבוננות בפרטי הלכה חושפת יסודות חשובים הנוגעים לנוכחות האל בעולם, לזיקה בין הלכה לחיים, למערכות היחסים שבין אבות לבנים ובין איש לאישה, לצדק חברתי, לבית המקדש, לארץ ישראל ועוד.

התנאי הראשון לגילוי נשמת המשנה הוא יחס מתאים של הלומד. אדם מצליח לגלות רק כאשר הוא מחפש. לעתים קרובות לימוד המשנה נחשב רק שלב הכנה ללימוד התלמוד או אמצעי לרכוש ידיעות כלליות בתורה שבעל פה. מי שילמד כך אמנם יוכל לממש את שני היעדים החשובים האלה אך נשמת המשנה תמשיך להיות נסותרת ממנו. לעומת זאת, מי שניגש למשנה מתוך ידיעה שזהו ספר חשוב בפני עצמו ומתוך הכרה שלהלכות השלכות בתחום הרוחני – יחפש וימצא.

הספר הזה שואף להציג קשר ממשי בין הרעיונות להלכות בשני אופנים עיקריים: הראשון באמצעות הניסיון לחשוף את כוונתם המקורית של חכמי המשנה בהלכות שהם מוסרים, והשני באמצעות ניתוח ההשלכות העולות מהמשנה. אדגים שני סוגי פרשנות אלו:

בירור הכוונה המקורית

הרב ד"ר אברהם וולפיש במחקריו על עריכתה הספרותית של המשנה ייסד שיטה חדשה ללימוד המשנה. וולפיש הוכיח שעורכי המשנה השתמשו במודע בכלים ספרותיים כגון "חתימה כעין פתיחה" ומשחקי לשון.¹ עוד הוא הראה שהעיצוב הספרותי שימש כלי ביד העורכים לבטא משמעויות רעיוניות,² ומכאן שחקר המבנה הספרותי של המשנה חושף ממילא את עמדתם המודעת של עורכי המשנה כלפי ההלכות המופיעות בה.